

Vereniging voor belastingwetenschap

Platform voor bezinning op het zekere natuurverschijnsel belastingen

Mr. J.A.C.A. Overgaauw en mr. L.J.A. Pieterse⁵⁵⁶

“Wat heeft men (...) aan tot de verbeelding sprekende bijzonderheden, indien het wezen van elk der belastingen zelf niet tot klaarheid wordt gebracht. Alleen dit laatste heeft op den duur betekenis; de rest is franje.”⁵⁵⁷

1 INLEIDING

De Vereniging voor Belastingwetenschap⁵⁵⁸ kan beslist een gerenommeerd instituut worden genoemd. Zij werd in 1925 opgericht, niet lang nadat de gedachte was ontstaan om een vereniging in het leven te roepen die zich zou richten op de beoefening van de belastingwetenschap. De oprichtingsvergadering werd gepresideerd door het lid van de Hoge Raad G. Kirberger.⁵⁵⁹ N.C.M.A. van den Dries, een andere raadsheer van hetzelfde college, was de eerste voorzitter.⁵⁶⁰ De band tussen de Vereniging en de Hoge Raad is sindsdien altijd blijven bestaan. Zo is het de laatste decennia usance geworden dat de voorzitter van de Vereniging wordt gerekruteerd uit de gelederen van de Hoge Raad, meestal uit de belastingkamer van deze instantie.⁵⁶¹ Dat is ook degene overkomen aan wie deze bundel is opgedragen: Jaap van den Berge. In deze bijdrage cirkelen wij om de belangrijkste activiteiten van de Vereniging die bepalend zijn voor het karakter ervan. Dat klinkt bijna achteloos en zelfs gemoedelijk, en dat is het in zekere zin ook. Deze bijdrage trachten wij structuur te geven door de doelstelling van de Vereniging en haar taken in kaart te brengen. Daarbij gaan wij eveneens in op de vraag naar de mate waarin de doelstelling wordt gerealiseerd. Verder proberen wij aan te geven wat de inzet voor de toekomst zou kunnen zijn. In dat kader zullen wij ook – heel beknopt – de plaats die de Vereniging in het wetenschappelijke discours inneemt, proberen te duiden.

556. Jacques Overgaauw is vice-president van de Hoge Raad der Nederlanden en Rens Pieterse is verbonden aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit te Amsterdam.

557. J. van der Poel in *RM Themis* 1934, p. 308.

558. Hierna: de Vereniging.

559. Zie over deze jurist: P.J. van Koppen en J. ten Kate, *De Hoge Raad in persoon. Benoemingen in de Hoge Raad der Nederlanden 1838-2002*, Kluwer, Deventer 2003, p. 41 en 44.

560. Hij was voorzitter in de periode 1925-1931.

561. Sinds 1976 gaat het om J. van Soest (1976-1983), J.C.J. van Vucht (1983-1992), S. Stoffer (1992-1999), F.W.G.M. van Brunschot (1999-2006) en J.W. van den Berge (2006-2012). Ook L.A. Nypels (1934-1938), die in de bestuursvergadering van 7 juni 1934 tot voorzitter werd gekozen en E.J. Korthals Altes (1960-1965) waren lid van de Hoge Raad.

De Vereniging is opgericht in een tijd waarin grote wijzigingen in het positieve belastingrecht hadden plaatsgevonden. Op dat moment was echter nog geen sprake geweest van een algemene bezinning op deze wijzigingen⁵⁶² en evenmin op het fenomeen belastingheffing als zodanig. Dankzij het initiatief van elf personen, onder wie de Amsterdamse inspecteurs W.E.C. de Groot⁵⁶³ en P.J.A. Adriani, die op 11 november 1924 in Parkzicht te Amsterdam bijeen waren gekomen “om maatregelen voor het stichten van een vereniging te beramen”,⁵⁶⁴ kon de Vereniging op 24 januari 1925 tot stand komen.⁵⁶⁵ Het doel van de Vereniging is “de bestudering der belastingwetenschap”,⁵⁶⁶ zoals de statuten sinds de oprichting van de Vereniging bepalen. Volgens de statuten kunnen leden zijn degenen “die geacht kunnen worden in staat te zijn tot wetenschappelijke arbeid, welke met het doel van de vereniging verband houdt”.⁵⁶⁷ Het aantal leden is gestaag gegroeid. Tegen het einde van 1928 bedroeg het totale ledenaantal 470.⁵⁶⁸ Bij het 75-jarig bestaan van de Vereniging lag het ledenaantal ruim boven de 1500. Thans telt de Vereniging bijna 1800 leden uit alle geledingen van (vooral) de fiscale beroepsbeoefening, zoals belastinginspecteurs, wetenschappers, adviseurs, bedrijfsfiscalisten, leden van de rechterlijke macht en ambtenaren van het departement.

In zijn openingstoespraak van 24 januari 1925 zette de vermaarde Adriani de bedoeling van de initiatiefnemers uiteen. De werkzaamheden van de Vereniging zouden zich op het terrein van de belastingwetenschap moeten bewegen. Over de inhoud van de term belastingwetenschap heeft men zich in 1925 en volgende jaren “niet nader bekreund”.⁵⁶⁹ De contouren van het begrip belastingwetenschap laten zich – het moet gezegd – niet eenvoudig schetsen. In 1967 stelde de Leidse hoogleraar Tj.S. Visser de prikkelende vraag of er eigenlijk wel zoiets als belastingwetenschap bestaat.⁵⁷⁰ Volgens hem komt de term belastingwetenschap namelijk alleen voor in de naam van de Vereniging, een artikel van W.H. van den Berge⁵⁷¹ uit 1946,⁵⁷² een opstel en de inaugurele rede van H.J. Hofstra uit respectievelijk 1964⁵⁷³ en 1966,⁵⁷⁴ alsmede een leeropdracht van – wat destijds

562. Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap (hierna: Geschriften of Geschrift) nr. 140, p. 6.

563. De eerste secretaris van de Vereniging.

564. Geschrift nr. 33, p. 9. Zie over de oprichting van de Vereniging ook de rede van M.J. Prinsen, opgenomen in Geschrift nr. 71, p. 15 e.v.

565. Zie Geschrift nr. 140, par. 3.

566. Art. 3, lid 1. Bedoeld zal zijn: de *beoefening* van de belastingwetenschap.

567. Zie art. 4 lid 1.

568. Op 1 mei 1933 telde de Vereniging 427 leden. Zie Geschrift nr. 26.

569. Aldus H. Schuttevæer in Geschrift nr. 140, p. 5.

570. *RM Themis* 1967, p. 199.

571. Departementsambtenaar en later staatssecretaris van Financiën (1953-1965). Hij promoveerde op 8 april 1949 aan de Universiteit van Amsterdam op het proefschrift *Beginselen van belastingheffing* (Geschrift nr. 68).

572. W.H. van den Berge, ‘Belastingrecht en belastingwetenschap’, *Openbare Financiën* 1946, p. 22 e.v.

573. H.J. Hofstra, ‘Universitaire studie in de belastingwetenschap: een nabeschuiving’, *WFR* 1964/4688, p. 89 e.v.

574. H.J. Hofstra, *Taak en plaats van de belastingwetenschap* (oratie Leiden), Kluwer, Deventer 1964. Zie over (de actualiteitswaarde van) deze rede: A.C. Rijkers, ‘Hofstra’s plaats en taak van de belastingwetenschap’, *WFR* 2009/6819, p. 861.

heette – een lector.⁵⁷⁵ Inmiddels zijn een handvol beschouwingen over belastingwetenschap verschenen.⁵⁷⁶

Een omschrijving van belastingwetenschap die niet of nauwelijks op weerstand zal stuiten is, dat het over een discipline gaat die alle aspecten bestudeert van het verschijnsel belastingen, betalingen die de overheid op grond van een publiekrechtelijke regeling dwangmatig en in overeenstemming met algemene regelen vordert.⁵⁷⁷ Tot de aspecten die (kunnen) worden bestudeerd, behoren de economische, de sociale, de sociologische,⁵⁷⁸ de psychologische en de juridische. Deze omschrijving sluit aan bij de opvatting van de initiatiefnemers van de Vereniging, namelijk dat de belastingwetenschap verschillende disciplines moet integreren en daardoor een ruimer gebied zou moeten bestrijken dan het belastingrecht.

Als taakomschrijving van de Vereniging noemde Adriani drie deelgebieden: de uitlegging van bestaande belastingwetten, de grondslagen en werking van het Nederlandse belastingrecht in zijn geheel beschouwd en de studie van andere belastingstelsels en de vergelijking daarvan met de Nederlandse.⁵⁷⁹ Bij het eerste lustrum van de Vereniging sprak de toenmalige voorzitter over “de studie van het belastingwezen”.⁵⁸⁰ Ook nadien is – meer in het algemeen – de taak van de belastingwetenschap door verschillende auteurs in kaart gebracht. Zo heeft Van den Berge in 1946 erop gewezen dat zij “vooreerst (...) de gezichtspunten heeft te onderzoeken, welke van belang zijn bij de beantwoording van de vraag welke belastingen behooren te worden geheven en welk stelsel van heffing en toezicht daarbij behoort te worden gevolgd, teneinde op deze wijze aan den wetgever richting te geven bij de invoering, afschaffing en wijziging van belastingen”.⁵⁸¹ In de tweede plaats heeft de belastingwetenschap volgens hem “tot taak door haar onderzoekingen steun te geven bij het belichamen van de voorgenomen belastingmaatregelen in een wettelijke regeling en bij het toepassen en uitleggen van de getroffen regelen”.⁵⁸²

In de inaugurele rede die Hofstra in 1966 uitsprak, betoogde hij dat de “belastingwetenschap moet onderzoeken wat, in de gegeven verhoudingen, de gevolgen kunnen zijn van verschillende alternatieve mogelijkheden; zij moet aangeven welke mogelijkheden in de gekozen rechtsfilosofische en staatkundige veronderstellingen het beste passen; zij moet trachten de wenselijk geachte oplossingen vorm te geven.” Hij wees er verder op dat “zowel de keuze van de veronderstellingen als de concrete beslissingen (...) buiten haar terrein als wetenschap liggen. Zij zijn zaak van rechtsfilosofie en staatkunde, geconcretiseerd in belastingtheorieën en belastingpolitiek, terwijl de belastingwetenschap rechtsfilosofisch en

575. Tj.S. Visser, die in 1969 met emeritaat ging.

576. Zie onder meer J.L.M. Gribnau, A.O. Lubbers en H. Vording, ‘Belastingwetenschap: 80 jaar en bijna volwassen?’, *MBB* 2012, p. 488 e.v. en J.A.C.A. Overgaauw, ‘Mr. H.B.A. Verhoeven en de belastingwetenschap’, in: *50 jaar Directe Belastingen. Opstellen aangeboden aan Ben Verhoeven*, Kluwer, Deventer 2012, p. 177 e.v.

577. Vgl. H.J. Hofstra, *Inleiding tot het Nederlands belastingrecht*, zevende druk, Kluwer, Deventer 1992, p. 27.

578. De “belastingwetenschap is een coupure uit de sociologie”, aldus p. 13 van het als Geschrift nr. 68 gepubliceerde proefschrift van W.H. van den Berge.

579. Zie Geschrift nr. 140, p. 12.

580. Zie Geschrift nr. 15, p. 9.

581. Zie p. 22-23 van de in voetnoot 17 genoemde beschouwing.

582. Zie p. 22 van de in voetnoot 17 genoemde beschouwing.

politiek neutraal behoort te zijn en als zodanig behoort te worden onderwezen.⁵⁸³ Dit betekent volgens Hofstra onder meer dat de belastingwetenschap zich zal bezig moeten houden “met de economische, de sociale, de sociologische, de staatkundige aspecten van de belastingheffing, waarbij de desbetreffende wetenschappen als hulpwetenschappen kunnen optreden en waarbij de belastingwetenschap dan van de aldaar gebruikte technieken en onderzoekmethoden moet gebruik maken”.⁵⁸⁴

De Vereniging heeft door de jaren heen inspiratie geput uit de invulling die door Van den Berge en Hofstra aan het begrip belastingwetenschap is gegeven.⁵⁸⁵ Een heldere lijn heeft zij daarbij zelf niet getrokken. De vraag komt op of de Vereniging daarmee niet mogelijkheden heeft laten liggen om haar stem vroegtijdig – dat wil zeggen voordat de wetgever zijn keuze heeft bepaald – te laten horen.

3 STUDIERAPPORTEN, PREADVIEZEN EN INLEIDINGEN

De wijze waarop belastingwetenschap feitelijk wordt beoefend in de kringen van de Vereniging, is in de loop van de jaren min of meer dezelfde gebleven. Doorgaans vindt twee- of driemaal per jaar een vergadering plaats waarin over een rapport van een van de commissies of over een preadvies wordt gedebatteerd. Deze bijeenkomsten verlopen, zeker als het om een algemene vergadering gaat, volgens een min of meer vast stramien.⁵⁸⁶ Na het huishoudelijke gedeelte, waarin de secretaris – traditioneel – enkele mededelingen namens de voorzitter doet, volgt het wetenschappelijke gedeelte.

De eerste publicatie van de Vereniging – over rechtspraak in belastingzaken – verscheen in juni 1927.⁵⁸⁷ Enkele jaren later verscheen het rapport *Het begrip inkomen*. Dit rapport, dat in de algemene vergadering van 19 december 1931 aan de orde werd gesteld, heeft een klassieke status weten te verwerven. Ook het “interessante en geanimeerde debat”⁵⁸⁸ is gepubliceerd.⁵⁸⁹

Soms brengt een commissie eerst een interim-rapport of tussentijds verslag uit, alvorens zij het definitieve rapport aanbiedt.⁵⁹⁰ Zo besloot de Commissie tot bestudering van het verband tusschen de belastingheffing en de civielrechtelijke geldigheid van rechtshandelingen, om het resultaat van de besprekingen betreffende een aspect van haar onderzoek (alvast) in een voorlopig rapport vast te leggen.⁵⁹¹ In 1983 verscheen een interim-rapport van de Commissie ter bestudering van de problematiek van de fiscale rechtspraak. De laatste jaren is het niet meer voorgekomen dat een tussentijds verslag wordt verspreid. Het

583. H.J. Hofstra, *Taak en plaats van de belastingwetenschap* (oratie Leiden), Kluwer, Deventer 1964, p. 5.

584. H.J. Hofstra, *Taak en plaats van de belastingwetenschap* (oratie Leiden), Kluwer, Deventer 1964, p. 15. Deze opvatting is hem op kritiek komen te staan van B. Schendstok (zie *Belastingbeschouwingen* februari 1967, p. 7).

585. Zie bijvoorbeeld het slotwoord van vice-voorzitter K. Wiersma in *Geschrift* nr. 146, p. 33.

586. Voor aanvang van de vergadering van 19 december 1931 was er gelegenheid om een tentoonstelling, samengebracht door de bibliothecaris W. Leendertz, op het gebied van de belastingwetenschap te bezichtigen. Daarvoor bleek grote belangstelling te bestaan (*Geschrift* nr. 22, p. 15).

587. *Geschrift* nr. 2.

588. *Geschrift* nr. 22, p. 15.

589. *Geschrift* nr. 19.

590. Zie daarover *Geschrift* nr. 26, p. 12.

591. *Geschrift* nr. 166.

is tegenwoordig gebruikelijk dat een rapport enkele weken voordat de vergadering plaatsvindt op de website van de Vereniging wordt geplaatst. Enkele maanden na de bespreking van het rapport wordt de gedrukte versie aan de leden toegestuurd.

Een onderwerp wordt lang niet altijd behandeld aan de hand van een rapport of preadvies, maar kan ook aan de orde komen in een inleiding die wordt verzorgd door een – meestal prominente – spreker.⁵⁹² Ook in de begintijd van de Vereniging werden dergelijke voordrachten gehouden. Zo hield Adriani in 1925 een voordracht over de plaats van het successierecht in ons belastingstelsel. In 1933 verzorgde W.C. Mees een inleiding onder de titel 'Effectieve crisisbestrijding of steeds hogere belastingen', waarin hij "het door hem gepropageerde herleidingsstelsel van de munt bepleitte, als middel ter voorkoming van conjunctuurwisselingen".⁵⁹³ Dergelijke voordrachten zijn lang niet altijd gepubliceerd. Onder de categorie inleidingen vallen ook de voordrachten van degenen die zijn gepromoveerd en de resultaten van het onderzoek tijdens een vergadering over het voetlicht brengen. Zo presenteerde W. Bruins Slot zijn nieuwe kijk op economische eigendom in de vennootschapsbelasting.⁵⁹⁴ Ook O.C.R. Marres (over renteaftrek in de vennootschapsbelasting⁵⁹⁵) en M.R.T. Pauwels (over terugwerkende kracht van belastingwetgeving⁵⁹⁶) hebben de leden weten te boeien met inzichten die zij tijdens hun onderzoek hebben opgedaan. Deze rechtsgeleerden hebben met Jaap gewerkt in de tijd dat zij waren verbonden aan het wetenschappelijk bureau van de Hoge Raad. Tot de categorie inleidingen behoort zeker ook de voordracht van Geelhoed, (oud-)advocaat-generaal bij het Hof van Justitie, gehouden op 14 december 2006. Hij besprak de vraag naar de soevereiniteit van de lidstaten van de Europese Unie op het terrein van de directe belastingen. Deze voordracht is door de toenmalige voorzitter met recht een "indrukkende inleiding" genoemd.⁵⁹⁷ Wie Geelhoed toen aan het werk heeft gezien, heeft niet kunnen bevroeden dat hij enkele maanden later zou overlijden.⁵⁹⁸ Tot de verzameling (bijzondere) inleidingen behoort ook de presentatie van een buiten de kringen van de Vereniging tot stand gekomen rapport. Zo werd in 2010 een bijeenkomst belegd over het rapport van de Commissie Van Weeghel. Dit rapport bevat interessante voorstellen die door S. van Weeghel werden toegelicht en tijdens een levendige vergadering werden besproken. Onlangs stond een bijeenkomst in het teken van de – boeiende – presentatie van een boek, namelijk dat van P.H.J. Essers over het Nederlandse belastingrecht onder nationaalsocialistisch regime.⁵⁹⁹

De rapporten, preadviezen en debatten worden als Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap gepubliceerd. De Geschriften die de Vereniging uitgeeft,

592. Zie bijvoorbeeld de inleiding van F.H.M. Grapperhaus over begrip en betekenis van belastinguitgaven in Nederland (Geschrift nr. 147) en die van Ch.J. Langereis over het beroep op de rechter (Geschrift nr. 167).

593. Aldus secretaris W.E.C. de Groot (Geschrift nr. 29, p. 13).

594. Zie Geschrift nr. 231.

595. Geschrift nr. 228.

596. Geschrift nr. 246.

597. Zie Geschrift nr. 231, p. 5.

598. Zie daarover Geschrift nr. 231, p. 5.

599. P.H.J. Essers, *Belast verleden. Het Nederlandse belastingrecht onder nationaalsocialistisch regime*, Kluwer, Deventer 2012.

vormen de weerslag “van de intellectuele arbeid die haar leden, volstrekt belangeloos en gedreven door een oprechte belangstelling voor de belastingwetenschap, verrichten en van debatten die daarover worden gevoerd”.⁶⁰⁰ Het aantal Geschriften dat tot dusver is gepubliceerd bedraagt omstreeks 250 (zie par. 4 voor de onderwerpen die in deze Geschriften aan de orde komen). Tot deze verzameling behoren overigens ook enkele jaarverslagen⁶⁰¹ en lijsten van werken die op het gebied van de belastingwetenschap zijn verschenen.⁶⁰²

4 TERUGBLIK, EEN ANALYSE

De activiteiten van de Vereniging hebben geleid tot een aanzienlijke verzameling Geschriften. Deze bestaan uit de rapporten, de preadviezen en de diffuse categorie inleidingen. Ook het (vrije) debat dat tijdens de vergaderingen plaatsvindt, vindt zijn weg naar de Geschriften. Om een indruk van de behandelde onderwerpen te krijgen, hebben wij de Geschriften van de Vereniging zo goed mogelijk in enkele gangbare rubrieken ondergebracht. De resultaten daarvan zijn opgenomen in onderstaande tabel.⁶⁰³

Tabel: Rubricering behandelde onderwerpen

a.	Algemene wet	10	6%
b.	Belastingen algemeen (1)	33	20%
c.	Belastingen van rechtsverkeer	3	2%
d.	Diversen (2)	16	10%
e.	Dividendbelasting	2	1%
f.	Douane en accijnzen	3	2%
g.	Inkomstenbelasting	30	18%
h.	Internationaal en Europees belastingrecht (3)	13	8%
i.	Fiscaal procesrecht (4)	9	6%
j.	Lagere overheden	3	2%
k.	Loonbelasting	3	2%
l.	Omzetbelasting	4	3%
m.	Premieheffing	1	1%
n.	Successiewet	5	3%
o.	Vennootschapsbelasting	19	11%
p.	Wet- en regelgeving	8	5%
	Totaal	162	

600. Aldus F.W.G.M. van Brunschot op p. 4-5 van het programmaboekje dat ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Vereniging verscheen (Kluwer, Deventer 2000).

601. In de eerste decennia van de Vereniging werden namelijk ook de jaarverslagen als Geschrift uitgebracht. Zie bijvoorbeeld de Geschriften met de nrs. 4, 11, 15, 17, 22, 26 en 29.

602. Zie bijvoorbeeld Geschrift nr. 14.

603. H. Schuttevaer heeft voor de eerste vijftig jaar van de Vereniging een (soortgelijk) overzicht gemaakt. De wijze waarop hij de onderwerpen heeft ingedeeld, is evenwel een andere. Zie Geschrift nr. 140, p. 16.

- (1) Zoals de ontwikkelingsrichting van het moderne belastingrecht, oorzaken en remedies van fiscale fraude, het draagkrachtbeginsel, veranderde aangrijpingspunten voor de belastingheffing, belastingen en ethiek, enz.
- (2) Zoals fiscale concurrentie en Europees monetair beleid, fiscale aspecten van leasing, de Nederlandse bankenbelasting, enz.
- (3) Inclusief buitenlandse belastingstelsels en rechtsvergelijking.⁶⁰⁴
- (4) Inclusief studies over belastingrechtspraak.

Bij de oprichting van de Vereniging waren de verwachtingen van de initiatiefnemers hooggespannen. Zij wilden werk maken van integratie van kennis en inzicht op maatschappelijk terrein. Dit kwam ook tot uitdrukking in de lijst van leden waarvan velen naam hadden gemaakt op andere gebieden dan de belastingheffing. Ook de samenstelling van het toenmalige bestuur vormde een afspiegeling van de breed beoogde opzet van de Vereniging. In het bestuur zaten, naast eminente juristen, onder wie E.M. Meijers en leden van de Hoge Raad, ook vertegenwoordigers van andere disciplines, zoals economen als Mees en A. Sternheim, de statisticus J.H. Van Zanten en de bekende Amsterdamse wethouder F.M. Wibaut.

Bij het tweede lustrum van de Vereniging belegde het bestuur een bijeenkomst “om te spreken over de vraag, of de vereniging in de tien jaren van haar bestaan had gebracht, wat de oprichters zich daarvan hadden voorgesteld”.⁶⁰⁵ Hun belangstelling voor het doel van de Vereniging bleek nog onverflauwd. Een van de aanwezigen meende dat de Vereniging meer dan ooit de belangrijke taak heeft, “de beginselen der wetenschap vast te leggen en vast te houden”.⁶⁰⁶ Een ander meende dat de Vereniging wel wat meer op de voorgrond kan treden en voorts kennis moet nemen “van nieuwere opvattingen, om het belastingrecht levend te houden en niet in een doode dogmatiek te vervallen”.⁶⁰⁷ Ook werd het nodig geacht “de grondslagen van het belastingstelsel opnieuw in studie te nemen”.⁶⁰⁸

In 1985 concludeerde A.J. van den Tempel in een column dat de door de initiatiefnemers beoogde interdisciplinaire samenwerking niet van de grond is gekomen. Hij constateerde dat het oorspronkelijke karakter van de Vereniging verloren is gegaan.⁶⁰⁹ “Geleidelijk wordt zij een vereniging van belastingexperts”, aldus de columnist. Dat hij dit “niet meer dan een constatering” noemde en “geen waardeoordeel”, kan nauwelijks een verzachting worden genoemd. Aan Van den Tempel kan worden toegegeven dat de meeste (nieuwe) leden van de Vereniging thans werkzaam zijn als belastingdeskundige en dat bevordert niet een vorm van wetenschapsbeoefening die verschillende disciplines tracht te integreren. De inhoud van de Geschriften bevestigt het beeld dat het in de commissies van de Vereniging verrichte onderzoek niet vaak interdisciplinair

604. Zo werd op 2 februari 1935 een voordracht gehouden over het belastingstelsel van Rusland (Geschrift nr. 31) en op 22 februari 1936 over het belastingstelsel van de Verenigde Staten (Geschrift nr. 39). In Geschrift nr. 172 is een inleiding te vinden van M.J. Ellis over de Amerikaanse Tax Reform Act 1986.

605. Geschrift nr. 33, p. 9.

606. Geschrift nr. 33, p. 9.

607. Zie Geschrift nr. 33, p. 9-10.

608. Zie Geschrift nr. 33, p. 10.

609. A.J. van den Tempel, ‘De Vereniging en de Belastingwetenschap’ (Column), *WFR* 1985/5675, p. 365.

is.⁶¹⁰ Dat is overigens buiten de Vereniging niet anders. Een drietal auteurs heeft onlangs namelijk niet alleen vastgesteld dat in de belastingwetenschap de band tussen geldend recht en die van wenselijk fiscaal recht (en beleid) zwak is, maar ook dat de stap naar een onderzoeksagenda met een multidisciplinaire of zelfs interdisciplinaire aanpak, (nog) niet is gemaakt.⁶¹¹

De vraag of de Vereniging de verwachtingen en ambities heeft waargemaakt, behoeft een genuanceerd antwoord. Sinds de column van Van den Tempel zijn er heel wat activiteiten ontplooid die zonder twijfel onder de noemer fundamenteel, origineel of zelfs sprankelend onderzoek zijn te scharen en recht doen aan het doel van de Vereniging (par. 2). Zo besprak R.H. Happé het gelijkheidsbeginsel in ethisch perspectief⁶¹² en in 2000 verscheen een rapport over veranderende aangrijpingspunten voor de belastingheffing.⁶¹³ In 2004 durfde Van Kempen het aan om een ‘dissenting opinion’ te schrijven, toen zij zich onvoldoende kon vinden in de praktische onderzoeksaanpak van de Commissie Samenwerkingsverbanden.⁶¹⁴ In deze notitie is zij ingegaan op de vraag welke binnenlandse of buitenlandse vennootschappen of samenwerkingsverbanden transparant dan wel non-transparant zouden moeten zijn naar wenselijk recht. Het is niet gemakkelijk om in de historie van de Vereniging zo’n expliciete afwijkende mening aan te wijzen.⁶¹⁵ De voorzitter van de Vereniging onderstreepte indertijd dat het verenigingsbestuur daar geen enkel bezwaar tegen heeft. “Ook dat is een vorm waarin wij ons kunnen vinden. De wetenschap wordt helemaal niet slecht bediend als wij die vorm toelaten”,⁶¹⁶ zo liet de voorzitter tijdens de vergadering weten. Ook de eerder genoemde voordracht die Pauwels in 2011 hield,⁶¹⁷ gaf aanleiding tot discussies die het wetenschappelijke karakter van de inleiding eer aandeden. Anderzijds ontkomen we niet aan de conclusie dat de Vereniging slechts in zeer beperkte mate erin is geslaagd om – in de woorden van Van den Berge – “aan den wetgever richting te geven bij de invoering, afschaffing en wijziging van belastingen”. Wellicht is die doelstelling in het huidige tijdsgewricht ook wel te hoog gegrepen. De politieke noden van de dag leiden nogal eens ertoe dat het middel al is gekozen voordat het doel goed en wel is bekend gemaakt en/of uitgediscussieerd. De belastingwetenschap rest dan niet meer dan – weer in de woorden van Van den Berge – “steun te geven bij het belichamen van de voorgenomen belastingmaatregelen in een wettelijke regeling en bij het toepassen en uitleggen van de getroffen regelen”.

610. Een voorbeeld van een ‘interdisciplinair’ rapport is het rapport van de Commissie ter bestudering van de accijnzen (Geschrift nr. 155).

611. J.L.M. Gribnau, A.O. Lubbers en H. Vording, ‘Belastingwetenschap: 80 jaar en bijna volwassen?’, *MBB* 2011/12, p. 498.

612. Geschrift nr. 178.

613. Zie de Geschriften met de nrs. 213 en 215.

614. Geschrift nr. 223.

615. Wij vonden het ‘minderheidsrapport’ van inspecteur F.C. Wijle, dat is opgenomen als bijlage bij het rapport van de Commissie ‘Rechter en belastingadministratie tegenover het belastingrecht’ (Geschrift nr. 120).

616. Geschrift nr. 223, p. 91.

617. Zie Geschrift nr. 246.

Uit het voorgaande volgt genoegzaam dat de Vereniging een bloeiend instituut is. Ook in de toekomst zal, zo denken wij, de Vereniging als platform kunnen fungeren om de resultaten van allerhande onderzoeksinspanningen te presenteren, zoals in het recente verleden is gebeurd met de rapporten van de Commissie Van Weeghel en Commissie Stevens.⁶¹⁸ Verder zou het een goede zaak zijn als de Vereniging de handen ineen zou slaan met de initiatiefnemers van het onlangs in het leven geroepen instituut dat fiscaal-economisch onderzoek wil stimuleren.⁶¹⁹ De Vereniging biedt ook jonge belastingwetenschappers een podium. Zo hebben door de jaren heen de jonge fiscalisten die werken voor het wetenschappelijk bureau van de Hoge Raad een bijdrage geleverd aan de wetenschappelijke productie van de Vereniging. Verder is er onder het voorzitterschap van Jaap een platform ontstaan dat het voor jongeren mogelijk maakt om, zo nodig onder leiding van gearriveerde wetenschappers, ervaringen uit te wisselen en onderzoeksvaardigheden aan te scherpen.⁶²⁰ Het zou mooi zijn als de (eerste) resultaten van het onderzoek, dat zij al dan niet in het kader van een proefschrift verrichten, tijdens een bijeenkomst van de Vereniging zouden kunnen worden gepresenteerd. Dat is in het verleden ook voorgekomen. Zo heeft Ch.J. Langereis een inleiding gehouden over fiscale rechtsbescherming, het onderwerp van zijn proefschrift. De inleider voelde zich “een kloek (...) die van haar broedsel opstaat om een paar van haar eieren te laten zien”.⁶²¹ Het debat met de (andere) leden van de Vereniging biedt de mogelijkheid om het betoog nog scherper en wie weet doordachter neer te zetten, alvorens het onderzochte als proefschrift wordt verdedigd. Maar niets belet jonge fiscalisten onderzoek te doen in de traditionele gremia van de Vereniging. Het werk dat in een van de commissies is verricht, en bijvoorbeeld is uitgemond in een rapport of preadvies, kan de basis vormen voor een promotie. Zo heeft C. van Raad zijn preadvies over internationale fiscale nondiscriminatie⁶²² weten uit te bouwen tot een proefschrift⁶²³ en vormde het preadvies over vestigingsplaatsficties dat F.G.F. Peters produceerde,⁶²⁴ de basis voor de studie die haar de doctorstitel opleverde,⁶²⁵ al gingen daar “nog enige jaren en vele bladzijden overheen”.⁶²⁶ Ook S.C.W. Douma is door zijn activiteiten voor de Vereniging⁶²⁷ op het spoor gezet een proefschrift te schrijven.⁶²⁸ Dergelijke studies komen sinds kort in aanmerking voor de dissertatieprijs die de Vereniging

618. Op verzoek van de staatssecretaris van Financiën heeft deze commissie de effectiviteit, de efficiency en de rechtmatigheid van horizontaal toezicht onderzocht. Het rapport van de commissie is in juni 2012 gepresenteerd onder de wellevende titel: *Fiscaal toezicht op maat. Soepel waar het kan, streng waar het moet*.

619. Zie WFR 2012/6968, p. 1202-1203 en WFR 2012/6975, p. 1453-1459.

620. Al tijdens het tienjarig bestaan van de Vereniging werd gewezen “op het naar voren brengen van jonge krachten” (Geschrift nr. 33, p. 9).

621. Geschrift nr. 167, p. 7.

622. Zie Geschrift nr. 148 en het verslag van de bespreking daarvan, Geschrift nr. 149.

623. *Nondiscrimination in International Tax Law* (dissertatie Leiden), Kluwer Law and Taxation, Deventer 1986.

624. Zie Geschrift nr. 219.

625. F.G.F. Peters, *De aanmerkelijkbelangregeling in internationaal perspectief* (dissertatie UvA Amsterdam), Kluwer, Deventer 2007.

626. Zie p. V van het in de vorige voetnoot aangehaalde werk.

627. Zie Geschrift nr. 219.

628. S.C.W. Douma, *Optimization of Tax Sovereignty and Free Movement*, IBFD, Amsterdam 2011, p. V.

nog niet zo lang geleden heeft ingesteld. Deze prijs wordt elk even kalenderjaar uitgereikt aan het beste proefschrift gewijd aan een onderwerp “dat een rechtstreeks en important verband houdt met het Nederlandse belastingrecht, dat in de afgelopen twee jaren aan een universiteit is verdedigd”, zoals het reglement het omschrijft. Deze prijs werd in het najaar van 2012 voor het eerst uitgereikt.⁶²⁹

6 TOT BESLUIT

De Vereniging voor Belastingwetenschap kan bogen op een indrukwekkende historie. Sinds de oprichting ervan bijna negentig jaar geleden, is het doel onveranderd gebleven: de beoefening van de belastingwetenschap. Het begrip belastingwetenschap laat zich niet gemakkelijk ‘vangen’ in een eenduidige en tijdloze omschrijving. Ook het takenpakket dat bij de beoefening van dit metier behoort, laat zich niet vast omlijnen. De prestaties die in het kader van de Vereniging zijn verricht zijn er niet minder om, al kan het interdisciplinaire karakter van het onderzoek worden versterkt. Wat ons betreft is en blijft de Vereniging een knooppunt van wetenschappelijke bezinning op het fenomeen belastingen. Aan de oproep van D. Brüll, gedaan tijdens het debat over het rapport van de Commissie voor de bestudering van de fiscale problemen rondom fusies, om het “onderwerp ‘Wat is belastingwetenschap?’ in preadviezen, in een prijsvraag of op een congres aan de orde te stellen”,⁶³⁰ is indertijd geen gehoor gegeven. Wellicht, en daarmee besluiten wij deze bijdrage, gaat het bestuur van de Vereniging er nog eens toe over om over dat onderwerp een prijsvraag uit te schrijven⁶³¹ met als doel een originele verhandeling te bekronen, zoals – in algemene zin – in de jaren dertig is voorgekomen.⁶³² De beoordeling van het ingezondene zou bij Jaap in goede handen zijn.

629. De prijs werd toegekend aan Sjoerd Douma.

630. Geschrift nr. 137, p. 22.

631. Zie onder meer de Geschriften met de nrs. 15 (p. 10) en 22 (p. 15).

632. In 1932 werd het boek *Belastingheffing van de Coöperaties en van haar leden in verschillende landen* van M.J. Prinsen, die later voorzitter van de Vereniging werd (1946-1949), bekroond (zie Geschrift nr. 23). Prinsen promoveerde op 4 juli 1941 op een studie over het Besluit op de Winstbelasting 1940 (zie P.H.J. Essers, a.w., p. 420).